

אדר התשס"ט

בס"ד

בחזרה לגן עדן לפרשת תרומה

1. שמות כ"ה ז'

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם."

בחזרה לגן עדן

2. השוואות בין בניית המשכן לבריאת העולם

1. בראשית א', ל"א: "וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"

שמות ל"ט, מ"ג: "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו"

2. בראשית ב', א-ב: "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה"

שמות ל"ט, ל"ב; מ', ל"ג: "ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ... ויכל משה את המלאכה"

נחמה ליבוביץ בעיונים לספר שמות:

ולא רק באופן כללי רואים אנו כאן הקבלת כילוי מלאכת שמים וארץ וכילוי מלאכת המשכן, אלא אף בפרטי הלשון נמצא הקבלה זו. מה במעשה בראשית מוזכר תחילה כילוי המלאכה באופן סביל ולאחריו מוזכר באופן פעיל, האלקים, עושה המלאכה אשר כילה את מלאכתו ("ויכולו השמים והארץ" "ויכל אלקים מלאכתו"). אף במעשה נמשכן נאמר כילוי המלאכה הסביל לפני הפעיל ("ותכל כל עבודת משכן אהל מועד" "ויכל משה")

3. "ויברך א-להים את יום השביעי (בראשית ב', ג') "ויברך אותם משה" (שמות ל"ט, מ"ג).

4. "ויעש א-להים את שני המאורות" (א', ט"ז); "ועוד א-להים את שני מקדשי" (שמות כ"ה, ח'); "ועשו ארון" (כ"ה, ט"ו); "ועשית שלחן" (כ"ה, כ"ג) ועוד ועוד.

5. משלי ג', י"ט-כ': "הי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו".

שמות ל"א, ג': "וימלא אותו רוח א-להים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה"

3. מדרש תנחומא פקודי ב'

"למה הוא אומר 'ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך, (תהלים כ"ו, ח')? בשביל ששקול כנגד בריאת העולם. כיצד? בראשון כתיב: בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ, (בראשית א', א'), וכתיב: 'נוטה שמים כיריעה' (תהלים ק"ד, ב'). ובמשכן מה כתיב? 'ועשית יריעות עזים' (שמות כ"ו, ז'). בשני ייהי רקיע' ואומר בהן הבדלה, שנאמר: 'ויהי מבדיל בין מים למים' (בראשית א', ו'), ובמשכן כתיב 'והבדילה הפרוכת לכם' (שמות כ"ו, ל"ג) ..."

4. בראשית א', כ"ו-כ"ח

"ויאמר א-להים: נעשה אדם בצלמו בצלם א-להים בראים בראו, זכר ונקבה ברא אותם. ויברך אותם א-להים ויאמר להם: פרו רבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ..."

5. מסכת סוטה יד ע"א

"אחרי ה' א-להיכם תלכו - וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? ... אלא להלך אחר מידותיו של הקב"ה. מה הוא מלביש ערומים ... אף אתה הלבש ערומים; הקב"ה ביקר חולים ... אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניחם אבלים ... אף אתה נחם אבלים; הקב"ה קבר מתים ... אף אתה קבור מתים"

6. אבות דר' נתן פי"א

"ר' טרפון אומר: אף הקב"ה לא השרה שכינתו על ישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'"

7. השוואות בין העובדים במשכן לנוכחים בגן עדן:

1. "לעבדה ולשמרה" (בראשית ב', ט"ו).

"ושמרו את כל כלי אוהל מועד ... לעבוד את עבודת המשכן" (במדבר ג', ח')

2. בראשית ג', ח': וישמעו את קול ה' א-להים מתהלך בגן. שמות כ"ו, י"א-י"ב: ונתתי משכני בתוכם ... והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לא-להים.

3. "וישפן מקדם לגן עדן את הפרבים ואת להט החרב המותהפכת לשמר את דרך עץ החיים" (בראשית ג' כ"ד). "עץ חיים היא למחזיקים בה"

רש"י הירש

"לשמור את דרך עץ החיים אפשר לפרש בשני אופנים: לשמור את דרך עץ החיים לבל ימצאנה האדם או לשמור עליה לבל תאבד מן האדם, ולמען ישוב אליה בעתיד. רמזים מדברי חז"ל מטים כלשון אחרון, שבכל מקום הכרובים הם מרכבה לשכינה, המתגלה לאדם ומתערבת בהליכותיו. כרובים שומרים את "עץ החיים" שבמקדש, שהוא גן עדן בזעיר אנפין - כדרך שהם שומרים כאן על דרך עץ החיים לבל תאבד מן האדם."

4. בראשית ג', כ"א: "ויעש ה' א-להים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם"

שמות כ"ח, מ"מ: "ולבני אהרן תעשה כתנות ... והלבשת אותם את אהרן אחיך ואת בניו"

הרב יונתן גרוסמן:

נמצאנו למדים איפוא, שבניית המשכן היא תיקון לחטאו של האדם בגן העדן. עם היציאה ממצרים נברא, כביכול, עם ישראל. בניית המשכן תאפשר חזרה למצב שבו ה' מתהלך בתוך בני ישראל.

המשכן והר סיני

8. הרמב"ו בהקדמתו לפרשת תרומה

וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר ... והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני, ובבוא משה היה אליו הדיבור אשר נדבר לו בהר סיני.

9. השראת שכינה על הר סיני ועל המשכן

בפרשת משפטים (כד: טז-יז): "וישכן כבוד ה' על הר סיני וכסוהו הענן ... ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל."

בפרשת פקודי (מ: לד-ח): "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל..."

10. ה' יורד באש על הר סיני ועל המשכן

שמות י"ט כ"ב: "ויהר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו הנה באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל הקר מאד"

ויקרא ט: כג-ד: "וירא כבוד ה' אל כל העם ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה... וירא כל העם ויפלו על פניהם."

11. הקשר בין המשכן וכליו להר סיני

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו" (כח: ח-ט)

"וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" (כה: מ/ סוף תיאור כלי המשכן)

"והקמת את המשכן כמשפטו אשר **הראית בהר**" (כו:ל/ סוף תיאור המשכן)

"נבוב לחת תעשה אתו כאשר **הראה אתך בהר**" (כו:ח/ סוף תיאור כלי החצר)

12. ספורנו

"ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך וכו'" - אשכון ביניהם לקבל תפילתם ועבודתם **באותו האופן שאני מראה אותך שכנתי בהר**."

13. מנחות כט ע"א

"תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר- ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים **וראה משה ועשה כמותם**"

14. נחמה ליבוביץ

"צורת ההפעל החוזרת ונשנית בכל שלשת הפסוקים האלה, באה כדי להראותנו עד כמה **חודר המראה הגדול הזה**, מראה תבנית המשכן **לתודעתו של משה** על מנת שיעשה כמוהו כתבניתו עלי אדמות"

15. שמות כ"ה מ'

"וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה **בהר**"

16. שמות כ"ד

טז וַיִּשְׁכֶּן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הַר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שְׁשֵׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מֵתוֹךְ הָעָנָן. **יח** וַיְבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אֲרָבָעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה.

17. נחמה ליבוביץ

"בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, את המשכן ואת כליו הטיל על האדם לעשותם, אבל **את תבניתו עשה ה' בששת ימים וביום השביעי קרא למשה**, ומשה הראה בהר את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו."

18. הרב טרגין

מצד אחד, יסודות הבנין נשאבו מהגילוי השמימי. התיאור המפורט של המראה הוציא מלבם של אלו שהיו רוצים בלעדיה לפעול כפי פרי דמיונם.

מצד שני, כדי שיוכל לבטא בצורה אנושית את הגילוי המקורי, היה חשוב שהמשכן **יראה כבית מלא חיים**.

לשם כך נבחרו כהנים כ"קדושים לה'" לבצע עבודות תמידיות שסימלו את **נוכחות ה' הנתפשת בקנה-מידה אנושי**.

יש בציווי כפול זה מסר חשוב לכלל עבודתו של האדם. למרות חשיבות ההזדהות האישית עם התורה, ובעיקר עם המצוות, קיומן צריכה להיות **ביטוי לקבלת עול מלכות שמים אמיתית**.

ביטוי לאופי קיומו של האדם יש ביחסו לפרטי המצוות שלא תמיד מובנים לאור הבנתו האישית את רעיונה הכללי של המצוה. דקדוקו בפרטים אלו למרות הכל מבטא את קבלתו של התורה בצורה הדומה לקבלת פרשת המשכן- "**כאשר צוה ה' את משה**".

סדר כלי המשכן ומשמעותו

19. סדר הציווי בפרשיות תרומה, תצוה, כי תשא

פרשת תרומה	פרשת תצוה	פרשת כי תשא
ארון	מנורה-נר תמיד	מזבח הקטרת(תצוה)
כרובים (כפרת)	בגדי כהונה	מחצית השקל
מנורה	קידוש הכהנים	כיור
שלחן		שמן המנחה
יריעות המשכן		קטורת
פרוכת ומסך		מינוי בצלאל ואהליאב
מזבח הנחשת		שבת
חצר המשכן		

הכפרות והמנורה

20. הרב יונתן גרוסמן

בבית ה' ישנם שני חדרים: הקדש וקדש הקדשים. למעשה, בכל בית יש לפחות שני חדרים - הסלון, אליו נכנסים אורחים, שם אוכל בעל הבית ומפטפט עם אורחיו, וחדר השינה, שדלתו סגורה דרך כלל, ואליו לא נכנס כי אם בעליו (או בעליהם) של חדר השינה.

במבט ראשון נראה, כי גם המשכן, בית ה', בנוי בצורה דומה. החדר החיצוני (הקדש), שם הכהנים נכנסים, עורכים שולחן לפני בורא עולם ומדליקים אור במשכנו-מקדשו. במקביל, קיים אותו חדר פנימי שאליו אסר להיכנס, ודלתו (=הפרוכת) מסתירה אותו מעין רואה. זהו החדר הפנימי של 'יושב הכרובים'

21. השוואה בין הכפרות-כרובים והמנורה

מנורה	כפרות-כרובים:
ועשית מנרת זהב טהור	ועשית כפרת זהב טהור
מקשה תיעשה המנורה	אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה
ירכה וקנה גביעה כפתריה	ועשית שנים כרבים זהב
ופרחיה ממנה יהיו	מקשה תעשה אתם משני קצות
וששה קנים יצאים מצדיה	הכפרת
שלשה קני מנרה מצדה	כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד
האחד ושלשה קני מנרה	מקצה מזה
מצדה השני...	מן הכפרת תעשו את הכרבים על שני
כפתריהם וקנתם ממנה יהיו	קצותיו
כלה מקשה אחת זהב טהור	והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה
ועשית את נרתיה שבעה	סככים בכנפיהם על הכפרת
והעלה את נרתיה	ופניהם איש אל אחיו
והאיר על עבר פניה	אל הכפרת יהיו פני הכרבים
ומלקחיה ומחתתיה זהב	ונתת את הכפרת על הארץ מלמעלה
טהור	אל הארץ תתן את העדת אשר אתן
ככר זהב טהור יעשה אתה	אליך
את כל הכלים האלה	ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל
וראה ועשה בתבניתם אשר	הכפרת
אתה מראה בהר:	מבין שני הכרבים אשר על ארץ העדת
	את כל אשר אצוה אותך אל בני
	ישראל

22. הרב יונתן גרוסמן

בבואנו להגדיר את ההבדל שבין שני החדרים, דומני כי נתמקד בעמידת האדם מול ה'.

קדש הקדשים מבטא את פנייתו של ה' לאדם - שם נמצאים הלוחות ש"מכתב א- להים" המה - "ואל הארץ תתן את העדת אשר אתן אליך", ומבעד לכרובים שומע משה את דבר ה' - "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת (שמות, כ"ה, כב). זהו החדר הפנימי והמוסתר בביתו של ה', ואל לא לאדם להיכנס פנימה, שהרי שם ה' מתגלה (בין אם התגלות נצחית - לוחות; ובין אם התגלות רגעית - הדיבור מבין הכרובים).

לעומת זאת, **בקדש עובד האדם את קונו** - מעלה לפניו אור, עורך לו שולחן ומקטיר לו קטורת. כאן, פונה האדם לה' ועובד לפניו.

מזבח הקטורת והכיור

23. פסוקי חתימה מובהקים של פרשת בניית המשכן

"וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי. ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-להים. וידעו כי אני ה' א-להים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' א-להיםם" (כ"ט, מד-מו).